

บทที่ 1

บทนำ

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาวิจัย

การศึกษาระบบเปิด ภาษาอังกฤษใช้คำว่า open education การศึกษาเป็นระบบ ประกอบด้วยระบบย่อยๆ หลายระบบ เช่น ระบบการสอน ระบบการเรียน ระบบการบริหาร ระบบย่อยต่างๆ มีการดำเนินงานสัมพันธ์กันเพื่อการบรรลุเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ การศึกษาระบบเปิดเป็นระบบที่รับนักศึกษาเข้าเรียนในสถาบันการศึกษาอย่างเปิดกว้าง ไม่จำกัดจำนวน หรือ ไม่จำกัดการรับ (open admission) และไม่มีคัดเลือก เป็นการจัดการศึกษาแบบไม่มีชั้นเรียน ใช้วิธีการเรียนทางไกลผ่านสื่อการสอน ทั้งสื่อการสอนออนไลน์และออฟไลน์

ปัจจุบันแนวคิดการศึกษาระบบเปิดได้รับการนำมาประยุกต์อย่างกว้างขวาง เป็นระบบที่เปิดโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษา อีกทั้งเป็นระบบที่ช่วยสนับสนุนผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง และมีเสรีภาพในการเลือกเรียนรู้ตามความถนัดและความสนใจของตนเอง การศึกษาระบบเปิดจึงมีความเหมาะสมกับระบบการศึกษาในปัจจุบัน สิ่งนี้ยืนยันได้จากคำกล่าวของ ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน (วิจิตร ศรีสอ้าน, 2529) ผู้ก่อตั้งมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ที่ท่านกล่าวไว้ว่า “การศึกษาระบบเปิดเป็นการศึกษาที่มุ่งเปิดโอกาสให้แก่ผู้เรียนโดยการขยายโอกาสทางการศึกษาสู่ผู้ด้อยโอกาส กระจายโอกาสการศึกษาให้กว้างขวางทั่วทุกท้องถิ่น เป็นระบบที่ช่วยให้เกิดความเสมอภาคและความเป็นธรรมในโอกาสทางการศึกษา ในลักษณะ ใครใคร่เรียนเรียน และอยู่ที่ไหนก็เรียนได้ เพราะเป็นการศึกษาถึงบ้านและบริการถึงตัวนักศึกษา”

มหาวิทยาลัยเปิด ภาษาอังกฤษใช้คำว่า open university เป็นคำเรียกสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาที่สอนทางไกลเชิงนวัตกรรม เกิดจากแนวคิดที่รัฐต้องการขยายโอกาสการศึกษาระดับอุดมศึกษาแก่ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศที่มีข้อจำกัดการเข้าถึงการศึกษาระดับอุดมศึกษา ปรัชญาการศึกษาของมหาวิทยาลัยเปิด อยู่บนฐานแนวคิดการศึกษา เป็นปัจจัยสำคัญเท่ากับปัจจัยสี่ จำเป็นต้องตอบสนองความต้องการของสังคมและยึดหลักการศึกษาตลอดชีวิต เป็นการศึกษาระบบเปิดที่ใช้ระบบทางไกลเพื่อสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาแก่ประชาชน แนวคิดการจัดตั้งมหาวิทยาลัยเปิดมีมาตั้งแต่ พ.ศ. 2369 หรือ ค.ศ.1826 ที่มหาวิทยาลัยแห่งลอนดอน (University of London) มหาวิทยาลัยเริ่มมีการจัดการเรียนการสอนทางไกลคู่ขนานกับการเรียนในชั้นเรียน จากนั้นมหาวิทยาลัยเปิดแห่งอังกฤษ (The Open University of United Kingdom) มีการจัดการเรียนการสอนทางไกลแบบไม่มีชั้นเรียนเป็นแห่งแรก (Daniel, 1995) ในปี ค.ศ.1969 และจัดเป็น

มหาวิทยาลัยสำหรับการศึกษาผู้ใหญ่ที่แท้จริง จากผลสำเร็จนี้ทำให้อีกหลายประเทศทั่วโลกได้จัดตั้งมหาวิทยาลัยเปิดขึ้นในทำนองเดียวกัน (วิจิตร ศรีสอ้าน, 2529) การจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยเปิดประเทศอังกฤษมีลักษณะสำคัญคือ 1) วัตถุประสงค์ มุ่งเปิดโอกาสให้แก่บุคคลจำนวนมากที่พลาดโอกาสเรียนในระดับอุดมศึกษา เพราะสอบคัดเลือกไม่ได้ อยู่ในท้องถิ่นห่างไกล และผู้ทำงานแล้วซึ่งไม่สามารถไปเรียนเต็มเวลา ในสถาบันการศึกษาระบบปิดได้ 2) ผู้สอน เป็นผู้ที่เชี่ยวชาญจากทั้งสถาบันการศึกษา และหน่วยงานต่างๆ ที่ต้องมีการคัดกรองตามกระบวนการที่กำหนด 3) ผู้เรียน เป็นใครก็ได้ที่อายุมากกว่า 21 ปีและทำงานเต็มเวลา โดยไม่กำหนดคุณสมบัติและความรู้พื้นฐานอื่น 4) วิธีสอน ใช้หลายวิธีรวมกัน ได้แก่ วิทยูกระจายเสียงและวิทยูโทรทัศน์ รวมทั้งเทคโนโลยีและสื่อการสอนอื่นที่มาชดเชยการสอนด้วยบุคคลโดยตรง 5) สถานที่เรียน ไม่จำกัดแต่ในห้องเรียนแต่ส่วนใหญ่จะใช้ที่บ้านของผู้เรียนมากกว่าที่อื่น 6) สาขาวิชาที่เปิดสอน มีหลากหลายให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนตามความถนัดและความสนใจ

มหาวิทยาลัยเปิดเป็นสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาที่มีแนวคิดและแบบแผนการจัดการศึกษาต่างจากมหาวิทยาลัยปิดหรือมหาวิทยาลัยแบบจำกัดรับ กล่าวคือ มีการจัดการเรียนการสอนในระบบเปิด การรับผู้เรียนเข้าเรียนแบบไม่จำกัดจำนวน การไม่มีชั้นเรียนตามปกติเหมือนมหาวิทยาลัยทั่วไป แต่ใช้รูปแบบการศึกษาทางไกลที่ทำให้การเรียนเกิดขึ้นได้ทุกที่ทุกเวลา ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านสื่อการเรียนรู้หลากหลายชนิด ทั้งสื่อหลักและสื่อเสริม และมีระบบการวัดประเมินผลความรู้และประสบการณ์ที่ทำให้มั่นใจได้ว่าเป็นผู้สำเร็จการศึกษาที่มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา คุณภาพของมหาวิทยาลัยเปิดอยู่ที่องค์ประกอบสำคัญ 3 ระบบ คือ ระบบการผลิตสื่อ ระบบการจัดการเรียนรู้และบริการการศึกษา และระบบทะเบียนและวัดผลการศึกษา โดยมหาวิทยาลัยเปิดจะให้ความสำคัญอย่างมากกับระบบการสอบ การสร้างแบบทดสอบ การจัดสนามสอบ และกระบวนการสอบ

พัฒนาการความเป็นมาของการศึกษาระบบเปิดในประเทศไทยเริ่มตั้งแต่หลังการปฏิรูปการปกครอง พ.ศ.2475 เป็นต้นมานั้น การศึกษาระดับอุดมศึกษาและมหาวิทยาลัยมีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว มีการจัดตั้งมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองขึ้น พ.ศ.2477 เพื่อเป็นตลาดวิชาสำหรับประชาชนที่สนใจศึกษาความรู้ทางการเมือง และการปกครองในระบอบประชาธิปไตย (ระลึกธานี, 2556) ใน พ.ศ. 2514 ก่อตั้งมหาวิทยาลัยรามคำแหงเป็นมหาวิทยาลัยแบบตลาดวิชา และในช่วงแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520-2524) รัฐได้ดำเนินการจัดตั้งมหาวิทยาลัยเปิดขึ้น พ.ศ. 2521 คือมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช โดยจัดการเรียนการสอนโดยใช้ระบบการศึกษาทางไกล โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อขยายโอกาสทางการศึกษาในระดับอุดมศึกษา แก่ประชาชนทุกคนในทุกพื้นที่ทั่วประเทศโดยเฉพาะผู้ทำงานแล้วและผู้ที่ไม่มีโอกาสเข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาระบบปิด ให้ได้มีโอกาสพัฒนาความรู้และประสบการณ์ ในการจัดการเรียนการสอน

โดยระบบการศึกษาทางไกลนั้น ผู้สอนจะถ่ายทอดเนื้อหาความรู้และประสบการณ์ไปยังผู้เรียนโดยผ่านสื่อประเภทต่างๆ ผู้เรียนสามารถเรียนด้วยตนเองอยู่ที่บ้านโดยไม่ต้องเดินทางมาเข้าชั้นเรียนที่มหาวิทยาลัย สื่อที่มหาวิทยาลัยใช้ในการถ่ายทอดความรู้นั้นเป็นสื่อประสม ซึ่งประกอบด้วยสื่อหลายชนิด โดยใช้สื่อสิ่งพิมพ์เป็นสื่อหลัก และมีรายการวิทยุกระจายเสียง รายการวิทยุโทรทัศน์ เทปเสียง ซีดี วีซีดี การสอนเสริมและการฝึกปฏิบัติเป็นสื่อเสริม ในระยะต่อมามหาวิทยาลัยได้มีการใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์มากขึ้นทั้งแบบออฟไลน์และออนไลน์ เช่น การใช้ e-learning

การจัดการศึกษาด้วยระบบการศึกษาทางไกลของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชนั้น มีความคล้ายคลึงกับมหาวิทยาลัยเปิดอื่นๆ ในทุกภูมิภาคของโลก กล่าวคือ ความรู้และมวลประสบการณ์ต่างๆ จะถูกถ่ายทอดไปยังนักศึกษาโดยผ่านสื่อประเภทต่างๆ เป็นการจัดการศึกษาให้แก่กลุ่มเป้าหมายจำนวนมาก และกลุ่มเป้าหมายมีความหลากหลายทั้งในด้านอายุ อาชีพ ความสนใจ พื้นฐานความรู้ ถิ่นที่อยู่อาศัย ดังนั้นการดำเนินการทุกด้านต้องเป็นระบบและเอื้อต่อผู้เรียนซึ่งมีจำนวนมาก ดังนั้นมหาวิทยาลัยจึงต้องมีการติดตามการดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอเพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาทั้งระบบทั้งในด้านหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานและสังคม ด้านสื่อสำหรับถ่ายทอดความรู้ให้มีความทันสมัยและเอื้อประโยชน์แก่ผู้เรียนที่เรียนด้วยตนเองได้มากที่สุด ด้านกิจกรรมเสริมการเรียนการสอน ด้านกิจกรรมบริการการศึกษาที่จะช่วยเหลือผู้เรียน ด้านแหล่งความรู้สนับสนุนการเรียน ด้านการวัดประเมินผลและด้านคุณภาพของผู้สำเร็จการศึกษาเป็นต้น

ในการพัฒนาระบบการจัดการศึกษานั้น หากได้มีการศึกษาเทียบเคียงกับมหาวิทยาลัยเปิดอื่นๆ ที่อยู่ภูมิภาคเดียวกันหรือที่มีบริบทใกล้เคียงกัน เช่น มหาวิทยาลัยเปิดมหาวิทยาลัยเปิดแห่งมาเลเซีย มหาวิทยาลัยเปิดแห่งประเทศฟิลิปปินส์ มหาวิทยาลัยเปิดแห่งเวียดนาม มหาวิทยาลัยเทอร์บูกาแห่งอินโดนีเซีย ก็ย่อมจะเกิดการเรียนรู้และสามารถนำความรู้และประสบการณ์ ที่ได้รับมาเป็นแนวทางในการพัฒนาระบบการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยได้ต่อไป

การจัดการศึกษาระบบเปิดในประเทศแถบภูมิภาคเอเชียที่กำลังพัฒนาประเทศในทุกๆ ด้านต่าง่มุ่งมั่นที่จะจัดการศึกษาอย่างเสมอภาค เพิ่มโอกาสการเรียนรู้แก่ประชาชนทั้งมวล จึงมีความพยายามสร้างความเข้มแข็งโดยการรวมกลุ่มจัดตั้งสมาคมมหาวิทยาลัยเปิดแห่งอาเซียน AAOU (The Asian Association of Open Universities) ใน ค.ศ. 1987 ประเทศสมาชิก AAOU โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มประชาคมอาเซียน (ASEAN) ที่มีมหาวิทยาลัยเปิดที่ใช้ระบบการศึกษาทางไกลต่างเชื่อว่าการพัฒนาการศึกษาจะช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนซึ่งมีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในอาเซียน สำหรับประเทศไทยให้ความสำคัญต่อการเตรียมความพร้อมในการรวมกลุ่มประชาคมอาเซียนด้วยการเสริมสร้างความร่วมมือด้านการศึกษาในปฏิญญาอาเซียนด้านการศึกษาในการประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 15 พ.ศ. 2553 เป็นกรอบการดำเนินงานด้านการศึกษาระดับแรกของอาเซียนที่เน้นความสำคัญของบทบาทการศึกษาในการสร้างประชาคมอาเซียน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2556)

อย่างไรก็ตามการจัดการศึกษาในประเทศอาเซียนยังมีลักษณะของการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยเปิดที่ส่วนใหญ่ใช้ระบบเรียนการสอนทางไกล ซึ่งเป็นระบบที่เรียกว่า Open Distance Learning หรือ ODL แต่ยังไม่สามารถตอบสนองให้เกิดการศึกษาระบบเปิดอย่างแท้จริง เพราะโฮล์มเบิร์ก (Holmberg, 1989) อธิบายความหมายของการศึกษาระบบเปิดจะมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง ปฏิบัติเองอย่างอิสระ สามารถกำหนดและควบคุมวิธีการเรียนด้วยตนเอง และคำว่า “เปิด” หมายถึง อิสระจากสิ่งกำหนด (free form strictness) ซึ่งในสังคมตะวันตกมีลักษณะเป็นสังคมแบบเปิด (open society) จึงประสบความสำเร็จในการจัดการศึกษาระบบเปิด

ประเทศไทยได้ดำเนินการปฏิรูปการศึกษามาอย่างต่อเนื่อง โดยในแผนการศึกษาชาติ (พ.ศ. 2545-2559) เป็นแผนยุทธศาสตร์ระยะยาว 15 ปี มีสาระสำคัญที่มุ่งส่งเสริมโอกาสให้กับประชาชนทั้ง การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งนำไปสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิต ของประชาชนและเตรียมความพร้อมประชาชนให้สามารถก้าวสู่ประชาคมอาเซียนในปี พ.ศ.2558 การเข้าสู่ประชาคมอาเซียนย่อมเกิดการเปลี่ยนแปลงในหลายด้าน การศึกษาเป็นแนวทางหนึ่งในการ เตรียมความพร้อมด้านการศึกษาของไทย (กระทรวงศึกษาธิการ, 2556) การจัดการศึกษาระบบเปิด จะเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยส่งเสริมการขยายโอกาสทางการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตแก่ประชาชน ให้มีความพร้อมดังกล่าว

จะเห็นได้ว่านโยบายแผนในการจัดการศึกษาของไทยมีผลมาจากสภาพแวดล้อมทาง เศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและกระแสโลกาภิวัตน์ การศึกษาระบบเปิดของไทย เริ่มต้นจากแนวคิดของความเสมอภาคทางการศึกษาในสังคม ประชาธิปไตย เพราะการศึกษาระบบเปิดคือ การศึกษา “ขยายวง” ที่มุ่งเปิดโอกาสให้ผู้เรียนโดย ขยายโอกาสทางการศึกษาไปสู่กลุ่มผู้ด้อยโอกาส และกระจายโอกาสทางการศึกษาให้กว้างขวางขึ้น ทั่วถึงทุกท้องถิ่น เป็นระบบที่ช่วยให้เกิดความเสมอภาคและความเป็นธรรมในโอกาสทางการศึกษา (วิจิตร ศรีสอาน, 2529) การศึกษาระบบเปิดมีศักยภาพและลักษณะเด่น เป็นข้อได้เปรียบกว่า การศึกษาระบบปิดโดยทั่วไป ทางด้านลักษณะการเปิด (openness) คือการเปิดโอกาสทางการศึกษา แก่ประชาชนเข้ารับการศึกษาโดยไม่จำกัดจำนวนและลักษณะเด่นทางด้านความยืดหยุ่น (flexibility) คือมีช่องทางการถ่ายทอดความรู้ให้ผู้เรียนเลือกใช้ได้หลายช่องทาง แต่ลักษณะเด่นดังกล่าวก็สามารถ เป็นข้อจำกัดและอุปสรรคได้เช่นกันได้แก่ ทางด้านการผลิต (produce) และการบริการจัดส่ง (distribute) วัสดุการศึกษาเป็นจำนวนมากไปยังผู้เรียนจำนวนมาก และมีหลายลักษณะที่กระจายอยู่ ตามที่ต่าง ๆ หน่าไกล ตลอดจนข้อจำกัดด้านการบริหารจัดการกิจกรรมและโปรแกรมการศึกษาที่ เกี่ยวข้องกับผู้ออกแบบหลักสูตร (course designers) และผู้สอน ข้อจำกัดดังกล่าวเป็นกระบวนการ ที่ละเอียดซับซ้อนมาก จะทำให้ลดคุณค่าลักษณะเด่นทางด้านลักษณะการเปิดและลักษณะความ ยืดหยุ่นของการศึกษาระบบเปิดลงได้ (Garcia-Areto, 1995)

อย่างไรก็ตามลักษณะเด่นที่เป็นจุดแข็งและจุดอ่อนที่เป็นอุปสรรค ข้อจำกัดของการศึกษาระบบเปิดดังกล่าวหากได้มีการศึกษาเชิงลึกอย่างเป็นระบบจะทำให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์เพิ่มขึ้น การศึกษาวิจัยครั้งนี้สนใจศึกษาแนวทางการพัฒนาการศึกษาระบบเปิด โดยพิจารณาว่าสามารถตอบสนองตามหลักของ “PASIN” ได้มากน้อยเพียงใด คือทางด้านจังหวะในการเรียนรู้ของผู้เรียน (Pacing) ความสามารถของผู้เรียน (Ability) แบบการเรียนรู้ (Style of Learning) ความสนใจ (Interest) และสอดคล้องกับความต้องการ (Need) เพื่อนำข้อมูลมาพัฒนาการจัดการศึกษาระบบเปิดในประเทศไทย ทั้งนี้การวิจัยดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาการศึกษาระบบเปิด โดยเป็นโครงการวิจัยร่วมภายใต้ข้อตกลงความร่วมมือทางการวิจัยระหว่างมหาวิทยาลัยเปิดของอาเซียนในสมาคมมหาวิทยาลัยเปิดแห่งอาเซียน AAOU (The Asian Association of Open Universities) ประกอบด้วยมหาวิทยาลัยเปิดแห่งมาเลเซีย มหาวิทยาลัยเปิดแห่งฟิลิปปินส์ มหาวิทยาลัยเทอบูคา ประเทศอินโดนีเซีย และมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ประเทศไทย ซึ่งความตกลงร่วมกันดังกล่าวจะเป็นการวิจัยและการประชุมร่วมกัน โดยกำหนดให้มีการประชุมร่วมกันเพื่อนำเสนอโครงการวิจัยที่มหาวิทยาลัยเปิดแห่งอินโดนีเซีย การสัมมนาวิพากษ์ทางไกลร่วมกัน (Teleconference) ระหว่างมหาวิทยาลัยเปิดของอาเซียน 5 ประเทศสมาชิก และการประชุมร่วมกันเพื่อสรุปผลและนำเสนอผลการวิจัยที่มหาวิทยาลัยเปิดแห่งฟิลิปปินส์ เพื่อนำข้อมูลมาพัฒนาการจัดการศึกษาระบบเปิดในอาเซียน และนำไปสู่ความร่วมมือในการสร้างกรอบคุณภาพมาตรฐานเดียวกันของการศึกษาระบบเปิดในอาเซียนต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาพัฒนาการของการศึกษาระบบเปิดในประเทศไทย
- 2.2 เพื่อศึกษาจุดแข็ง ศักยภาพ และการใช้ประโยชน์การศึกษาระบบเปิด
- 2.3 เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการศึกษาระบบเปิดของประเทศไทย
- 2.4 เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปสังเคราะห์และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่างมหาวิทยาลัยเปิดในอาเซียน

3. ขอบเขตการวิจัย

3.1 การวิจัยครั้งนี้เป็นโครงการวิจัยร่วมภายใต้ข้อตกลงความร่วมมือระหว่างประเทศ สมาชิกมหาวิทยาลัยเปิดในอาเซียน ประกอบด้วยมหาวิทยาลัยเปิดแห่งมาเลเซีย มหาวิทยาลัยเปิดแห่งฟิลิปปินส์ และมหาวิทยาลัยเทอบูคา ประเทศอินโดนีเซีย

3.2 ประชากรในการศึกษา

3.2.1 บัณฑิตระดับปริญญาตรีจากทุกสาขาวิชาของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ที่สำเร็จการศึกษาในปีการศึกษา 2557

3.2.2 คณาจารย์ของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

3.2.3 ผู้บริหาร นักวิชาการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชทั้งในอดีตและปัจจุบัน

3.3 การศึกษาระบบเปิดในขอบเขตการวิจัยครั้งนี้คือ การศึกษาที่จัดขึ้นเพื่อขยายโอกาสทางการศึกษาสำหรับทุกคน เป็นเครื่องมือหรือปรัชญาการศึกษาที่ช่วยให้เกิดความเสมอภาคในการเข้าถึงการศึกษา เพื่อพัฒนาทักษะความรู้ได้ตามต้องการ การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาระบบเปิดที่ใช้วิธีการเรียนการสอนทางไกล

3.4 การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาเกี่ยวกับสภาพทั่วไปในการจัดการศึกษาของไทยโดยศึกษาจากเอกสารข้อมูลรายงานของหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และใช้มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชเป็นกรณีศึกษา โดยศึกษาในขอบเขตของความรู้ความเข้าใจของผู้ที่เกี่ยวข้องในหน่วยงาน เกี่ยวกับความหมายของการศึกษาระบบเปิด หน่วยงานมีลักษณะเด่นหรือจุดแข็งด้านใดที่ทำให้เกิดความสำเร็จในการดำเนินงานการศึกษาระบบเปิด ตลอดจนข้อจำกัดที่เกิดขึ้นและแนวทางที่จะพัฒนาไปสู่การจัดการศึกษาระบบเปิด

4. นิยามศัพท์/นิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการ

4.1 การศึกษาระบบเปิด หมายถึง ระบบหรือรูปแบบการศึกษาที่จัดบูรณาการผสมผสานเพื่อการดำรงชีวิต ช่วยขยายโอกาสทางการศึกษาแก่ประชาชนทุกคนให้กว้างขวางขึ้น มีทักษะการเรียนรู้ที่ไม่เฉพาะในห้องเรียน แต่จำเป็นที่จะต้องแสวงหาความรู้เพิ่มเติมจากนอกห้องเรียน เป็นการเรียนรู้ตามอัธยาศัยจากแหล่งทรัพยากรด้านการศึกษาแบบเปิด (OER) ที่ให้ผู้ใช้เข้าถึงแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้โดยไม่มีค่าใช้จ่าย เป็นการแบ่งปันความรู้ การทำงานร่วมกัน เพิ่มทางเลือกทางการศึกษาให้แก่ผู้เรียนได้ศึกษาเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตามความสนใจของแต่ละบุคคลที่จะเลือกเรียนรู้จากสื่อและแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายและตามความต้องการได้ตลอดเวลา และตลอดชีวิต เพื่อให้เราสามารถปรับตัวและดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

4.2 การศึกษาพัฒนาการของการศึกษาระบบเปิด หมายถึง การศึกษาสภาพความเป็นมาของการจัดการศึกษาของไทย โดยศึกษาทางด้านนโยบายของรัฐด้านการศึกษา พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ และการเปลี่ยนแปลงของกระแสโลกาภิวัตน์ที่มีผลต่อการพัฒนาการศึกษา เพื่อพิจารณาแนวทางการพัฒนาไปสู่การจัดการศึกษาระบบเปิดอย่างแท้จริงได้อย่างไร โดยใช้มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช มหาวิทยาลัยเปิดที่ใช้ระบบการศึกษาทางไกลเป็นกรณีศึกษา

4.3 จุดแข็ง หมายถึง การศึกษาระบบเปิดที่มุ่งเน้นการขยายโอกาสทางการศึกษาที่เพิ่มปริมาณการผลิตบุคคลทั้งในเชิงปริมาณ และคุณภาพ เพื่อสร้างคนให้มีความเข้มแข็งเพื่อไปร่วมกันพัฒนาชาติในทิศทางที่เหมาะสม

4.4 ศักยภาพ หมายถึง การวางโครงสร้างแนวทางการศึกษาระบบเปิดที่จะสร้างคนให้เข้มแข็ง และเพื่อสร้างองค์ความรู้เพื่อนำความเข้มแข็งไปสร้างชาติต่อไป

4.5 การใช้ประโยชน์การศึกษาระบบเปิด หมายถึง การศึกษาระบบเปิดเป็นการพัฒนาศักยภาพทรัพยากรมนุษย์เพื่อการแข่งขันกับนานาชาติ และเป็นการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในภาพรวมของประเทศทุกระดับทุกประเภท โดยเป็นการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่ผู้เรียนไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใดๆ

5. ประโยชน์ที่ได้รับ

5.1 ผลการวิจัยจะเป็นกรอบมาตรฐานร่วมกันระหว่างมหาวิทยาลัยเปิดในอาเซียนเพื่อเป็นประโยชน์แก่มหาวิทยาลัยในการวางแผนกลยุทธ์ในภาพรวมของการศึกษาระบบเปิด

5.2 ผลการวิจัยจะใช้เป็นแนวทางการพัฒนาส่งเสริมจุดแข็งที่เป็นข้อได้เปรียบเพื่อเพิ่มศักยภาพการศึกษาระบบเปิดของไทย และเข้าใจแนวคิดของการศึกษาระบบเปิดถูกต้อง ชัดเจน และกว้างขวางขึ้น

5.3 ผลการวิจัยจะใช้เป็นแนวทางแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปพัฒนาในการปฏิบัติงานการศึกษาระบบเปิด